

17.5.2018

EOAK/3251/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

SULJETUN OSASTON OLOSUHTEET SUKEVAN VANKILASSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Sukevan vankilan 4. kerroksen ns. päiväseliosaston toimintaa ja olosuhteita. Kantelun mukaan osasto on tarkoitettu vangeille, jotka eivät halua tai voi asua ns. normaali-osastolla. Kantelun mukaan sellin ulkopuolinen aika ja toimintamahdollisuudet ovat osastolla hyvin vähäiset. Kantelun mukaan sellin ulkopuolella on mahdollista viettää aikaa vain noin kaksi tuntia johon, sisältyy mukaan tunnin ulkoilu. Lisäksi osastolla on sisäsalivuoro kolme kertaa viikossa, mutta ne ovat päällekkäin ulkoiluaikojen kanssa. Osastolta on mahdollisuus osallistua VALMA-kurssille, mutta kesäaikaan sitä ei järjestetä. Kantelijan mukaan tällainen ”koppihoito” ei edesauta vangin yhteiskuntaan sopeutumista.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Sukevan vankilan johtajan selvitys 17.5.2017.

Vankilaa pyydettiin erikseen toimittamaan osaston päiväjärjestys ja vankila toimitti oheisen asiakirjan ”Tulo-opas ja päiväjärjestys POSE 3-4 krs”.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeista

Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteesta säädetään vankeuslain 1 luvun 2 §:ssä. Sen mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusajana.

Vankeuden täytäntöönpanon sisällölle asetettavista vaatimuksista säädetään vankeuslain 1 luvun 3 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vankeuden sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta. Pykälän 2 momentin mukaan vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankeuden täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten on huolehdittava siitä, ettei vankeuden aikana kukaan oikeudettomasti puutu vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Pykälän 3 momentin mukaan vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava. Vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään.

Vankilaan sijoittamisen yleisperiaatteista säädetään vankeuslain 4 luvun 8 §:n 1 momentissa. Sen mukaan vankia ei tule sijoittaa suljetumpaan vankilaan tai vankilan osastoon kuin vankilan järjestys ja turvallisuus sekä vankilassa pitämisen varmuus edellyttävät.

Vankilan osastoista säädetään vankeuslain 5 luvun 1 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vankilassa voi olla valvonnan asteeltaan ja toiminnoiltaan erilaisia osastoja. Pykälän 2 momentin mukaan osastolle sijoittamisessa on otettava huomioon rangaistusajan suunnitelma, vangin yksilölliset ominaisuudet, ikä, vangin mahdollisuudet täyttää osallistumisvelvollisuutensa sekä vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, vangin tai muun henkilön turvallisuus ja rikollisen toiminnan estäminen.

Toimintaan osallistumisesta säädetään vankeuslain 8 luvussa.

Toiminnan tarkoituksesta ja sisällöstä säädetään luvun 1 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vankilan järjestämisen tai hyväksymisen toiminnan tarkoituksena on edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan: 1) vahvistamalla vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan; 2) ylläpitämällä ja parantamalla vangin ammattitaitoa ja osaamista sekä työ- ja toimintakykyä; ja 3) tukemalla vangin päihtetöntä elämäntapaa. Pykälän 2 momentin mukaan toiminta sisältää työtä, koulutusta tai muita vangin valmiuksia edistäviä toimintoja.

Osallistumisvelvollisuudesta säädetään luvun 2 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vanki on velvollinen vahvistettuna työ- ja toiminta-aikana osallistumaan vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan (*osallistumisvelvollisuus*). Pykälän 2 momentin mukaan vanki on kokonaan tai osittain vapautettava osallistumisvelvollisuudesta, jos hänen terveydentilansa, toimintakykynsä tai ikänsä sitä vaatii.

Toiminnan järjestämisestä säädetään luvun 3 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vangille on annettava vahvistettuna työ- ja toiminta-aikana tilaisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa rangaistusajan suunnitelman toteutumista edistävässä toiminnassa. Pykälän 2 momentin mukaan varmuusosastolle sijoitetulle vangille on annettava tilaisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa varmuusosastolle soveltuvissa toiminnoissa. Pykälän 3 momentin mukaan lain 18 luvun 5 §:ssä tarkoitetusta syystä erillään pidettävälle vangille on pyrittävä järjestämään tilaisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa osaston päiväjärjestykseen soveltuvassa toiminnassa.

Toimintaan sijoittamisesta säädetään luvun 4 §:ssä. Sen mukaan vanki on sijoitettava toimintaan ottaen huomioon rangaistusajan suunnitelma, vankilan järjestys ja turvallisuus sekä yhteiskunnan turvallisuus.

Vapaa-ajasta säädetään vankeuslain 11 luvussa.

Vapaa-ajan toiminnasta säädetään luvun 1 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vankilassa on järjestettävä vankilan oloihin soveltuvaa vapaa-ajan toimintaa.

Osallistumisesta vapaa-ajan toimintoihin säädetään luvun 2 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vanki saa osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa. Pykälän 2 momentin mukaan osallistuminen voidaan kieltää tai sitä rajoittaa, jos vanki: 1) on sijoitettu sopimusosastolle tai varmuusosastolle; 2) suorittaa 15 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka 3) on 15 luvun 14 §:ssä tai 18 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden kohteena. Pykälän 3 momentin mukaan vangilta, joka on päihtynyt tai joka häiritsee vapaa-ajan toimintaa taikka vaarantaa vankilan järjestystä tai turvallisuutta, voidaan evätä oikeus osallistua vapaa-ajan tilaisuuteen.

Euroopan neuvoston vankilasäännöissä on muun muassa seuraavat suositukset:

25.1 Kaikille vangeille laaditun päiväjärjestyksen on tarjottava tasapuolisesti erilaisia toimintoja.

25.2 Päiväjärjestyksen on annettava kaikille vangeille mahdollisuus viettää sellinsä ulkopuolella niin monta tuntia päivässä kuin on tarpeen riittävän inhimillisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tason saavuttamiseksi.

26.2 Vankilaviranomaisten on pyrittävä tarjoamaan riittävää, luonteeltaan hyödyllistä työtä.

26.9 Vankilaviranomaisten on järjestettävä vangeille työtä joko itse tai yhteistyössä yksityisten sopimuskumppaneiden kanssa vankilassa tai vankilan ulkopuolella.

27.3 Asianmukaisesti järjestettyjen fyysistä kuntoa edistävien sekä riittävästi liikuntaa ja virkistämismahdollisuuksia tarjoavien toimintojen on oltava keskeinen osa vankiloiden päiväjärjestystä.

27.6 Virkistämismahdollisuuksia, joihin kuuluvat urheilu, pelit, kulttuuritoiminta, harrasteet ja muut vapaa-ajan toiminnot, on tarjottava ja vankien on mahdollisuuksien mukaan saatava järjestää niitä itse.

27.7 Vankien on voitava viettää aikaa toistensa kanssa harrastaessaan liikuntaa ja osallistua virkistystoimintoihin.

28.1 Jokaisen vankilan on pyrittävä tarjoamaan kaikille vangeille mahdollisuus päästä koulutusohjelmiin, jotka ovat mahdollisimman kattavia ja täyttävät heidän yksilölliset tarpeensa ottaen samalla huomioon heidän toiveensa.

28.4 Koulutuksella on oltava sama asema kuin työllä vankilan päiväjärjestyksessä, eikä vankeja tule saattaa epäedulliseen asemaan rahallisesti tai muutoin sen vuoksi, että he osallistuvat koulutukseen.

3.2 Saatu selvitys

Vankilan johtajan selvityksen mukaan vankilan selliosaston 4. kerroksella on 12 vankipaikkaa ja osastolle sijoitetut vangit eivät yleensä voi perustellusta syystä asua ns. normaalisosastolla. Osastointi on vankilassa välttämätöntä ja tällä turvataan muun muassa vangin ja vankilan päivittäinen turvallisuus.

Osasto avataan arkisin klo 7.15 ja suljetaan aamupalan jälkeen noin klo 8.00. Lounas on klo 10.00–10.20, päivällinen on klo 15.00–15.20 ja iltapala jaetaan noin klo 17.30 ja iltalääkkeitä noin klo 20.00. Viikonloppuisin osasto avataan klo 8.00 ja suljetaan yleensä vasta ulkoilun ja kirjaston jälkeen.

Sisäliikuntaan vangeilla on mahdollisuus osallistua kolme kertaa viikossa. Ulkoilua maanantaista torstaihin klo 13.30–14.30 ja perjantaisin klo 12.00–13.00. Ulkoilun jälkeen vangeilla on mahdollisuus päästä suihkuun, käytännössä puoleksi tunniksi. Ulkoilu ja sisäliikuntavuorot menevät päällekkäin, joka johtuu vankilan tiukasta aikataulutuksesta ja useasta eri osastosta. Kesällä sisäliikunnassa käy vähän vankeja. Vankila toimii minuuttiaikataululla.

VALMA-kurssi on maanantaista torstaihin. Kurssilaisille ovet ovat auki klo 7.15 alkaen. Päiväohjelmaan kuuluu mm. aamupala, kurssiohjelmaa, ulkoilu, suihku ja päivän päätteeksi päivällinen. Ovet ovat tällöin kurssilaisille käytännössä auki klo 7.15–15.20. Kurssia ei järjestetä kesäaikaan. Opiskelun vähentyessä kesäksi järjestetään muuta toimintaa, kuten esimerkiksi ”arkitaitokurssi”, kirjastoryhmä, maalauspiiri. Osaston ”putsarilla” on ovi auki koko päivän.

Selvityksen laatimisen ajankohtana 17.5.2017 osastolla oli 12 vankia, joista yksi toimi osaston puhdistajana ja seitsemän muuta vankia osallistuu johonkin toimintaan (opiskelu, keittiö, VALMA-kurssi). Kaikki vangit eivät ole halukkaita osallistumaan säännölliseen toimintaan,

vaan he jäävät omasta tahdostaan selliin, tai heille ei löydy mieluista toimintaa. Osa vangeista on ollut mukana toiminnoissa, mutta ovat joutuneet toiminnoista pois esimerkiksi huonon osallistumisen tai järjestyshäiriön tai muun vastaavan syyn perusteella. Kaikilla on yleensä mahdollisuus kokeilla toimintaan osallistumista, mutta aina se ei onnistu.

Lauantaisin on sauna klo 13.00–14.00. Sunnuntaisin on mahdollisuus käydä kirjastossa. Harvataustilaisuuteen on mahdollista osallistua yleensä sunnuntaisin ja maanantaisin illalla.

Vangilla on päivittäin mahdollisuus päästä puhelimeen. Puheluita ei ole erikseen rajattu, vaan vanki saa soittaa vapaasti pitkiäkin puheluita. Vangilla on myös mahdollisuus päästä esimerkiksi siivoamaan selliään, tekemään ruokaa, suihkuun, hieromaan ja leikkaamaan hiuksia. Laitosmyymälään vanki pääsee ostoksille viikoittain. Lisäksi liikunnanohjaaja järjestää vangeille musiikinopetusta erikseen järjestämällään ajalla.

Selvityksessä katsotaan, että osastolla vanki pääsee viettämään aikaa sellin ulkopuolella pääsääntöisesti hyvin ja että valvontahenkilökunta tekee päivittäin laadukasta lähiyötä vankien kanssa.

3.3 Kannanotto

Aikaisemmat kannanotot liittyen osaston olosuhteisiin

Suljetuissa vankiloissa on laajalti ongelmana se, että kaikille vangeille ei kyetä järjestämään toimintaa ja vapaa-ajan toimintaa riittävässä määrin. Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajujoja otti omana aloitteena yleisemmin tutkittavaksi vankien sellien ulkopuolella viettämisen ajan vähäisyyden (päätös 24.6.2015, dnro 1901/2/11). Hän on todennut päätöksessään muun muassa seuraavaa.

”Kannanottoni tarkoitus on kiinnittää huomiota lukuisten vankien sellin ulkopuolisen ajan ja mielekkäiden toimintojen vähäisyyteen sekä saattaa huoleni rikosseuraamusviranomaisten ja oikeusministeriön tietoon.

...

Ymmärtääkseni asiassa ei juurikaan ole oikeudellista epäselvyyttä tai erimielisyyttä säännösten tulkinnasta. Suomen lainsäädäntö ei nimenomaisesti edellytä, että vankien tulee saada olla sellin ulkopuolella vähintään kahdeksan tuntia. Kaiken vankeja koskevan sääntelyn ja suositusten lähtökohta kuitenkin on, että vapaudenmenetyksen tarkoituksena on kuntouttaa vankia, jotta tämä vapautuessaan kykenee sopeutumaan yhteiskuntaan. Tätä tavoitetta ei voida saavuttaa, jos vangit ovat pääosin selleissään toimettomina. Selvää on myös, että ihmiskontaktien vähäisyys ja toiminnan puute ovat haitallista niin psyykkiselle kuin fyysisellekin hyvinvoinnille. Pahimmillaan sellin ulkopuolisen ajan ja kontaktien vähäisyys voi loukata ihmisarvoisen kohtelun vaatimusta. Pidän CPT:n käyttämää kahdeksan tunnin vähimmäisrajaa tarkoituksenmukaisena. Sen toteutuessa vangin sellissäoloajaksi jää edelleen 16 tuntia vuorokaudessa, mikä on varsin pitkä aika.

Asiassa ei mielestäni ole kuitenkaan syytä keskittyä siihen, onko kahdeksan tuntia sopivin määrä, vaan siihen, että suuri joukko vankeja suorittaa rangaistustaan hyvin suljetuissa olosuhteissa. Tämän vankijoukon mahdollisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa, joka vangin näkökulmasta on kirjoitettu lakiin myös oikeutena, tai mahdollisuus osallistua vapaa-ajantoimintoihin, joiden järjestämiseen vankilalla lain mukaan on velvollisuus ja joihin vangilla myös on oikeus osallistua yhdessä muiden vankien kanssa, on toteutettu puutteellisesti. Tilanne on vastoin Rikosseuraamuslaitosta velvoittavia säännöksiä. Ymmärtääkseni Rikosseuraamuslaitos on kanssani samaa mieltä siitä, ettei vankeuden täytäntöönpanon tavoitteita kyetä useimmissa suljetuissa vankiloissa riittävästi täyttämään niin, että ne toteutuisivat kaikkien vankien ja tutkintavankien osallistumismahdollisuuden

ja vapaa-ajantoimintojen osalta. Tilanne on epätydyttävä sekä yhteiskunnan turvallisuuden että yksittäisten vankien näkökulmasta.”

Apulaisoikeusasiamies Pajuoja on 12.–13.10.2015 Sukevan vankilaan tehdyllä tarkastuksella (4337/3/2015) kiinnittänyt huomiota suljetuilla osastoilla ja erityisesti neljännen kerroksen osastolla asuvien vankien tilanteeseen. Tarkastuspöytäkirjassa (25.1.2016) todettiin asiasta seuraavaa.

”Tarkastuksen aikana ei käyty kattavasti läpi suljettuja osastoja. Ainakin neljännessä kerroksessa oleva osasto, jolla käytiin, on ongelmallista omassa aloitteessa tarkoitetulla tavalla. Vangeilla, joita siellä tavattiin, ei ollut mahdollisuutta vankeuslain edellyttämien tavoien täyttää osallistumisvelvollisuuttaan ja ilmeisesti myös vapaa-ajan toiminnot olivat vähäisiä. Vaikutelmaksi jäi, että vangit ovat selleissään noin 22 tuntia vuorokaudessa. Muutamalle, ilmeisesti osastolla pisimpään olleelle vangille oli kuitenkin järjestetty kurssimuotoista toimintaa. Myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on vuonna 2013 Sukevan vankilaan tekemällään tarkastuksella kiinnittänyt huomiota vankien mahdollisuuden osallistua toimintoihin.

Apulaisoikeusasiamiehellä ei ole perustetta epäillä vankilan puolesta loppukeskustelussa ilmoitettua, ettei enemmän toiminnan järjestämiseen ole resursseja. Kuten omassa aloitteessa on todettu, kyse on koko Rikosseuraamuslaitosta koskevasta ongelmasta ja yksittäisen vankilan mahdollisuus muuttaa tilannetta voi olla esimerkiksi henkilöstön vähäisyyden vuoksi rajoitettu. Tämä ei tee tilannetta hyväksyttäväksi. Apulaisoikeusasiamies totesi, että sellin ulkopuolella mielekkäässä toiminnassa vietettävän ajan lisäämiseen tulee yrittää löytää keinoja.”

Apulaisoikeusasiamies Pajuoja saattoi Sukevan vankilan sekä Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen tietoon tarkastuspöytäkirjan kannanottonsa siitä, että suljetuilla osastoilla asuvien vankien sellin ulkopuolella mielekkäässä toiminnassa vietettävän ajan lisäämiseen tulee yrittää löytää keinoja, sikäli kun vangilla on mahdollisuus viettää vähemmän kuin kahdeksan tuntia vuorokaudessa sellinsä ulkopuolella.

Apulaisoikeusasiamies Pajuoja on tämän jälkeen 2.11.2016 tekemässään päätöksessä (dnro 4366/4/15) ottanut kantaa Sukevan vankilan menettelyyn sijoittaa vanki osastolle, jossa hän joutui olemaan sellissä 22 tunti vuorokaudessa. Käsitykseni mukaan kantelu koski samaa osastoa, kuin nyt kyseessä oleva kantelu. Päätöksessään Pajuoja totesi seuraavaa.

”Sille, miksi kantelija on joutunut oleskelemaan sellissään 22 tuntia vuorokaudessa, ei ole esitetty mitään lain mukaista perustetta. Kuten jo edellä on todettu, laissa on nimenomaisesti erikseen säädetty niistä tapauksista, joissa vanki voidaan pitää erillään muista vankeista tai hänen oikeuksiaan voidaan joiltakin osin muutoin rajoittaa. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi yksinäisyysrangaistus ja turvaamistoimenpiteiden kohteena oleminen. Vaikka vankilassa voi lain mukaan olla valvonnan asteeltaan ja toiminnoiltaan erilaisia osastoja, vankien oikeuksia ja siten osastojenkin toimintaa sääntelevät kuitenkin muut vankeuslain säännökset. Osastoja koskeva säännös ei oikeuta pitämään vankeja hyvin suljetuissa olosuhteissa, ellei tähän ole jotakin muuta laissa mainittua perustetta.

...

Epäselväksi jää myös, miksi kantelija on ollut sijoitettuna 'erillään asuvien osastolle' ja mitä tällä ylipäätään tarkoitetaan, kun osaston vangit ilmeisesti ovat kuitenkin sellien auki ollessa saaneet olla tekemisissä toistensa kanssa ja kun kantelija on ajoittain myös ilmeisesti ollut sijoitettuna toimintaan toisten vankien kanssa.

...

Tämä kantelu on tehty ennen tarkastusta. Saatoin tarkastuspöytäkirjassa Sukevan vankilan, Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen sekä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon käsitykseni, että suljetuilla osastoilla asuvien

vankien sellin ulkopuolella mielekkäässä toiminnassa vietettävän ajan lisäämiseen tulee yrittää löytää keinoja, sikäli kuin vangilla on mahdollisuus viettää vähemmän kuin kahdeksan tuntia vuorokaudessa sellin ulkopuolella. Olen jo aiemmin lähettänyt edellä mainitun päätökseni (24.6.2015, dnro 1901/2/11) omaan aloitteeseen sekä keskushallintoyksikköön että kaikille rikosseuraamusalueille.”

Apulaisoikeusasiamies Pajuoja saattoi Sukevan vankilan tietoon käsityksensä siitä, ettei kantelijan sijoittamiselle hänen kertomiinsa suljettuihin olosuhteisiin ollut esitetty laillista perustetta. Päätös lähetettiin tiedoksi Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Osaston nykyisten olosuhteiden arviointi

Laissa on nimenomaisesti erikseen säädetty niistä tapauksista, joissa vanki voidaan pitää erillään muista vangeista tai hänen oikeuksiaan voidaan joiltakin osin muutoin rajoittaa. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi yksinäisyysrangaistus ja turvallisuustoimenpiteiden kohteena oleminen. Vaikka vankeuslain mukaan vankilassa voi olla valvonnan asteeltaan ja toiminnoiltaan erilaisia osastoja, vankien oikeuksia ja siten myös osastojen toimintaa sääntelevät kuitenkin muut vankeuslain säännökset. Osastoja koskeva säännös ei oikeuta pitämään vankeja hyvin suljetuissa olosuhteissa, ellei tähän ole jotakin muuta laissa mainittua perustetta.

Toimintoihin osallistuvien ja niihin osallistumattomien vankien osalta sellin ulkopuolella vietettävässä ajassa voi olla melko suuriakin eroavaisuuksia. Toimintoihin osallistui selvityksen mukaan valtaosa osaston vangeista eli 12 vangista kahdeksan, mitä on pidettävä myönteisenä seikkana. Selvityksen mukaan osaston puhdistajan lisäksi toimintoihin osallistuvia olivat VALMA-kurssilaisia (ammattilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta), opiskelijoita ja keittiöalan töissä olevia. Selvityksestä ei tarkemmin ilmene, kuinka paljon vankeja osallistui mihinkin toimintoihin. Selvityksestä ei ilmene myöskään muiden kuin VALMA-kurssilaisten osalta se, kuinka kauan he päivittäin viettivät aikaa sellin ulkopuolella.

Selvityksen mukaan VALMA-kurssilaisilla on sellien ovet auki aamusta klo 7.15 lähtien osaston sulkemiseen klo 15.20 saakka, mikä täyttää CPT:n suosituksen kahdeksan tunnin sellinulkopuolisesta vähimmäisajasta. VALMA-kurssia järjestetään kuitenkin vain neljänä päivänä viikossa, eikä sitä järjestetä ollenkaan kesäaikaan. Selvityksen mukaan opiskelijujen vähentyessä osastolla järjestetään muuta toimintaa, mutta näiden toimintojen kestosta ei ole kerrottu tarkemmin.

Tarkastelen seuraavaksi osaston olosuhteita erityisesti toimintoihin osallistumattomien vankien kannalta. Kantelussa, selvityksessä ja päiväjärjestyksessä kerrotaan osittain eri tavoin siitä, kuinka kauan sellien ovet ovat vähintään auki päivittäin, mutta eroavaisuudet ovat melko vähäisiä.

Kantelun mukaan tunnin päivittäisen ulkoilun lisäksi osasto on arkisin auki ainoastaan tunnin ajan ruokailujen yhteydessä. Osaston päiväjärjestyksen mukaan osasto on ruokailujen yhteydessä auki tunnin ja kymmenen minuuttia sekä vankilan selvityksenkin mukaan ainoastaan 15 minuuttia tätä kauemmin. Edellä todetun perusteella on ilmeistä, että osasto ei ole arkipäivinä ruokailujen yhteydessä auki kovin paljoa yli yhtä tuntia.

Ruokailun lisäksi vangeilla on oikeus ja mahdollisuus päivittäiseen tunnin ulkoiluun. Kantelun ja saadun selvityksen mukaan sisäliikuntavuoro on kolme kertaa viikossa, mutta niiden vuorot ovat ulkoilun kanssa samaan aikaan. Pidän sinällään myönteisenä sitä, että osaston vangeilla on mahdollisuus osallistua sisäliikuntaa useampana päivänä viikossa. Pidän kuitenkin erittäin

huonona sitä, että vanki joutuu luopumaan ulkoilusta voidakseen osallistua sisäliikuntaan. Sellin ulkopuolisen ajan vähäisyys huomioiden pidän erittäin tärkeänä ja perusteltuna, että päiväjärjestystä muutetaan mahdollisista vaikeuksista huolimatta siten, ettei vanki joudu valitsemaan ulkoiluun ja sisäliikuntaan osallistumisen välillä.

Viikonloppuisin, jolloin vangeille ei järjestetä työtoimintaa, osasto avataan aamulla klo 8.00 ja osaston tarkastus ja sulkeminen tapahtuvat klo 14.20. Selvityksen mukaan osasto suljetaan yleensä ulkoilun ja kirjaston jälkeen. Päiväjärjestyksen mukaan ulkoilu on lauantaisin ja sunnuntaisin klo 8.45–9.45 ja kirjasto on sunnuntaisin klo 10.30. Lauantaisin on lisäksi sauna klo 13–14. Tulkit sen selvityksen tarkoittavan sitä, että viikonloppuisin sellien ovet ovat auki kaikilla vangeilla sekä lauantaisin että sunnuntaisin noin kolme tuntia, johon aikaan sisältyy myös tunnin ulkoilu.

Selvityksen mukaan vangit pääsevät viikoittain ostoksille laitostyymälään. Sukevan vankilan järjestyssäännön (5.12.2013) mukaan laitostyymälässä asioinnin tarkemmat ajankohdat ilmenevät osaston päiväjärjestyksestä. Päiväjärjestyksestä tai muustakaan selvityksestä ei kuitenkaan ilmene laitostyymälässä asioinnin ajankohtaa.

Selvityksen mukaan osaston ollessa suljettuna vangeilla on mahdollisuus muun muassa päästä tekemään ruokaa, suihkuun, siivoamaan selliä ja soittaa puhelimella. Tämä on tietenkin myönteistä ja näin kuuluukin toimia, mutta tällaisille yksittäisten vankien päästämislle lyhyeksi ajaksi sellistä ei voida antaa merkittävää painoarvoa arvioitaessa osaston vankien mahdollisuutta viettää aikaa sellin ulkopuolella.

Edellä todetun perusteella vaikuttaa siltä, että ainakaan toimintoihin osallistumattomien vankien osalta osaston olosuhteissa ei ole tapahtunut kovin merkittävää parantumista apulaisoikeusasiamies Pajuojan tarkastuspöytäkirjassa (4333/3/15) ja päätöksessä (4366/4/15) esittämien huomioiden ja kannanottojen jälkeen, vaan vangit edelleen joutuvat olemaan sellissä lähes 22 tuntia vuorokaudessa.

Vankien toimintojen ja sellin ulkopuolisen ajan merkittäväkin lisääminen on mahdollista, kuten Mikkelin vankila on osoittanut toiminnallaan. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön Mikkelin vankilan tarkastuskertomuksessa 15.7.2016 oli vankilalle annettu suosituksia kehittää suljetumpien osastojen toimintaa siihen suuntaan, että sellien aukioloaikaa lisätään ja vankien tarpeiden mukaista toimintaa kehitetään ja laajennetaan sekä lisätään vapaa-ajan toimintaan. Tarkastuksen jälkeen vankilassa lisättiin suljetuimpien osastojen toimintaa ja sellien aukioloaikaa lisättiin myös merkittävästi. Apulaisoikeusasiamies Pajuojan Mikkelin vankilaan touko-kuussa 2017 tehdyllä tarkastuksella (EOAK/3005/2017) huomattiinkin vankilan toiminnassa tapahtuneet merkittävät muutokset edellisen vuoden marraskuussa tehtyihin havaintoihin verrattuna. Normaaleilla asuinosaistoilla sellien ulkopuolisen ajan osalta vankilassa oli päästy CPT:n ja oikeusasiamiehen suosittamaan kahdeksan tunnin vähimmäisaikaan ja osalla osastoja sen ylikin. Myös suljetuimmilla osastoilla sellien aukioloaikaa oli merkittävästi pystytty lisäämään. Apulaisoikeusasiamies Pajuoja totesi, että Mikkelin vankila toimii hyvänä esimerkkinä muille suljetuille vankiloille siinä, että sellien aukioloaikaa koskevat CPT:n suositukset toteutuvat myös käytännössä.

Voin yhtyä apulaisoikeusasiamies Pajuojan edellä toteamaan. Katson, että Sukevan vankilassa tulee löytää keinoja, joilla suljetuilla osastoilla asuvien vankien sellien ulkopuolella viettämää voidaan lisätä.

Osaston päiväjärjestys

Vankilan toimittamassa yhdistetyssä osaston tulo-oppaassa ja päiväjärjestyksessä huomiota kiinnitti lause, jonka mukaan päiväjärjestyksen aikataulut ovat viitteellisiä ja muutokset ovat mahdollisia. En ole aikaisemmin havainnut minkään vankilan päiväjärjestyksessä yhteydessä kyseisen kaltaista mainintaa. Asiassa on jäänyt osittain epäselväksi, onko kyseinen lause osa tulo-opasta vai vankilan johtajan hyväksymää päiväjärjestystä.

Vankeuslain 5 luvun 8 ja 9 §:n mukaan vankilan osastoilla tulee olla päiväjärjestys, jonka vahvistaa vankilan johtaja. Lähtökohtana on pidettävä sitä, että vangeilla on oikeus luottaa siihen ja lähteä siitä, että päiväjärjestyksen mukaiset toiminnot järjestetään ja että ne järjestään päiväjärjestyksessä mainittuina ajankohtina. Vankiloissa voi tulla eteen yllätyksellisiä tilanteita, jolloin toimintojen siirtäminen tai peruuttaminenkin voi käytännössä olla välttämätöntä. Tällaista tilannetta ennakoiden päiväjärjestystä ei kuitenkaan voida laatia niin yleisluonteiseksi, ettei sillä ole käytännössä oikeusvaikutuksia. Asiassa on jäänyt myös epäselväksi, kenellä vankilassa on toimivalta päättää siitä, ettei päiväjärjestyksen mukaista toimintaa järjestetä tai että se järjestetään toiseen ajankohtaan. Päiväjärjestyksen sisällöstä päättää vankilan johtaja, eikä päiväjärjestyksessä voida antaa muulle tahoille oikeutta tai toimivaltaa poiketa päiväjärjestyksen määräyksistä.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsitykset sellin ulkopuolella vietettävän ajan riittämättömyydestä ja osaston päiväjärjestyksestä tekemistäni huomioista Sukevan vankilan tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Sukevan vankilan johtajalle.

Lähetän päätökseni tiedoksi myös Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskustalle ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Pyydän Sukevan vankilaa sekä Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskusta toimittamaan minulle viimeistään 31.12.2018 selvityksen siitä, mihin toimenpiteisiin edellä mainitut huomioni ovat antaneet aihetta. Pyydän toimittamaan myös selvityksen osastolle viikolla 48 sijoitettujen vankien sellin ulkopuolisen ajan määrästä sekä kunkin vangin toiminnan ja vapaa-ajan toimintojen laadusta ja ajasta, jonka vanki voi niihin käyttää.